

De normalisering van het radicale kwaad

Maxim Februari

Tegenwoordig denk ik veel over u na. Dan vraag ik me vooral af wat u allemaal wilt weten. Hoe persoonlijk ik op deze plek moet worden. Er zijn, heb ik onlangs [gelezen](#), mensen die het om de inhoud gaat en er zijn mensen die het liefst andermans privéleven tot in alle intieme details volgen. Dat legde een mediahoogleraar althans uit bij de installering van het nieuwe kabinet.

Je hebt burgers die het professionele Instagramaccount @MinPres met wetenschappelijke ijver bestuderen en je hebt types die verlekkerd kijken naar het huiselijke TikTok-account van de verloofde van de minister-president. Voor een goede werking van de democratie moeten die beide groepen uitvoerig worden bediend, begreep ik.

Daarom wil ik de liefhebbers van smakelijke privéverhalen hier best vertellen dat ik de afgelopen week met A. in Wenen was en dat we daar bij Peter chinkali met aardappelvulling hebben gegeten. Voor de saaie groep van de inhoudelijk geïnteresseerden kan ik eraan toevoegen dat ik tijdens het eten nadacht over iets ingewikkelds van Hannah Arendt.

's Middags bij thee met chocoladewafels hadden we het erover gehad dat Arendt in haar boek *The Human Condition* wijst op vergeving als remedie tegen de onomkeerbaarheid van het leven. Straffen en vergeven zorgen er beide voor dat een samenleving niet eindeloos in een voorval blijft hangen. Wat gedaan is, wordt ongedaan gemaakt, zodat je opnieuw kunt beginnen.

Maar er zijn ook overtredingen die we het 'radicale kwaad' noemen, schreef Arendt, en die kunnen niet worden gestraft of vergeven, omdat ze zich buiten de context van de menselijke samenleving begeven. „They (...) transcend the realm of human affairs.”

Arendt had ook nog gezegd dat we maar weinig weten van dat radicale kwaad. En toen zei Sophie – dit klinkt misschien alsof ik de intieme details ter plekke voor u verzin, maar Sophie heet werkelijk Sophie – dat dit radicale kwaad nooit in het individuele handelen huist, maar in de structuren.

's Avonds in het opklapbed op ons logeeradres besloot ik daarover te schrijven. Over het verschil tussen het individuele handelen en gebeurtenissen buiten het individueel menselijke om. Er is een persoonlijk leven waarin mensen wat aanrommel, gesprekjes voeren, liefhebben, zorgen, ruzie maken, struikelen, vergeven worden en opnieuw beginnen. En er zijn domeinen die dat menselijke gehannes overstijgen.

Met autonome wapens komt het radicale kwaad in zicht. Autonoom gedrag dat niet kan worden bestraft en niet kan worden vergeven.

We zijn nog steeds geneigd in te zoomen op het persoonlijke struikelen en vergeten daardoor nogal eens dat het grotere gevaar komt van de context die dat struikelen bevordert. De @MinPres krijgt op X homofobe reacties op zijn berichten. Dat kun je natuurlijk kwalijk nemen aan de individuele homofoben. Maar [volgens onderzoek](#) wordt zulk verbaal geweld nu alom „als een kenmerk van een online omgeving gezien, zeker in het geval van X” en die normalisering is veel gevaarlijker. Ze doet de vraag rijzen wat overheid en MinPres in hemelsnaam nog op X te zoeken hebben.

Er zit iets gezelligs, iets lekkers, in het spreken over privéfouten, over mensen die persoonlijk niet deugen. Maar die fouten zijn door straf en vergeving weer ongedaan te maken, zolang ze althans vallen binnen de morele en juridische kaders van een geciviliseerde samenleving. Groter kwaad zit in het huidige schuiven van die kaders. Doordat de context verandert worden burgers vatbaarder voor het plegen van geweld en voor het ondergaan ervan.

Dan gaat het om het normaliseren van haat en geweld door platforms en media. Maar op een simpel niveau verontmenselijkt er ook al iets zodra burgers gedwongen worden structureel hun privégegevens af te staan, waarna [overheden](#) en [bedrijven](#) die gegevens [zo vaak](#) aan criminele organisaties in handen geven dat u bijvoorbeeld mijn identiteit nu in haar geheel online kunt aanschaffen. Kunt u in mijn plaats bij Peter gaan eten. Vindt hij vast leuk.

Nog verdergaande verontmenselijking vindt plaats zodra je nog verder abstraheert van persoonlijk gedrag en *the realm of human affairs*. Het Pentagon dat autonome wapens met AI wil gaan gebruiken, hoewel techbedrijven die het spul moeten leveren protesteren dat het niet in de hand te houden is. Hier komt het radicale kwaad in zicht. Autonoom

gedrag dat niet kan worden bestraft en niet kan worden vergeven.

Mij interesseert dit hevig: het wegbewegen van het domein der menselijke aangelegenheden. Wat gebeurt er met het land als alle werk wordt overgenomen door virtuele arbeiders die geen belasting betalen? Maar goed, het is saai, en dat realiseerde ik me ook best op dat Weense opklapbed. U had liever een TikTok-filmpje van onze gastheer en gastvrouw gezien, en dat had ik nog graag voor u willen maken, maar ze sliepen al.